

BẢN TRÍCH YẾU LUẬN ÁN

NCS. Trần Nhật Chính

Đề tài: Sự phát triển của từ vựng tiếng Việt hiện đại

(Ba mươi năm đầu thế kỷ XX: 1900-1930)

Chuyên ngành: Lý luận ngôn ngữ. Mã số: 5 04 08.

Cơ sở đào tạo: Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn,
Đại học Quốc gia Hà Nội.

1. Mục đích và đối tượng nghiên cứu của luận án.

1.1. Mục đích của luận án.

Đây là luận án đầu tiên nghiên cứu về sự phát triển của từ vựng tiếng Việt trong một giai đoạn lịch sử cụ thể. Dựa trên tư liệu khảo sát được, luận án sẽ phân tích và miêu tả bức tranh chung về sự phát triển của từ vựng tiếng Việt giai đoạn 1900-1930.

Luận án cũng phân tích, miêu tả hai con đường cơ bản làm giàu cho từ vựng tiếng Việt là: a) Con đường cấu tạo từ ngữ, phát triển ý nghĩa mới của từ; và b) con đường vay mượn từ.

Qua việc so sánh với các từ ngữ của giai đoạn trước và giai đoạn sau, luận án nhằm chỉ ra những đặc điểm cơ bản về nghĩa, về các mô hình cấu tạo của các từ ngữ mới xuất hiện trong giai đoạn 1900-1930.

1.2. Đối tượng nghiên cứu của luận án.

Đối tượng nghiên cứu của luận án là khoảng 3000 đơn vị từ ngữ mới xuất hiện mà chúng tôi đã thống kê được trên các loại hình văn bản quốc ngữ xuất bản từ cuối thế kỷ XIX đến 1930 ("Nông cổ mín đàm", 1901; "Đăng cổ tùng báo", 1907; "Đông Dương tạp chí", 1913; "Nam Phong tạp chí", 1917; "Đường khách mệnh", 1927; "Văn kiện Đảng toàn tập", (Từ 1924-1930, tập 1, 2);...

2. Phương pháp nghiên cứu.

Để đạt được mục đích nghiên cứu, luận án đã sử dụng phương pháp thống kê, phương pháp miêu tả, phương pháp so sánh lịch sử, nhằm làm nổi bật những đặc trưng cơ bản nhất về nguồn gốc, về cấu tạo và về ý nghĩa của các đơn vị từ ngữ mới xuất hiện trong giai đoạn 1900-1930.

3. Kết quả nghiên cứu của luận án.

3.1. Luận án đã khảo sát sự phát triển của từ vựng tiếng Việt ở một giai đoạn cụ thể. Đây là một đề tài có giá trị về mặt khoa học. Về ngôn ngữ, luận án đã phác họa được khá rõ nét bức tranh toàn cảnh về sự phát triển của từ vựng- ngữ nghĩa tiếng Việt giai đoạn 1900-1930 cả về số lượng lẫn chất lượng. Về mặt xã hội học, luận án đã chỉ ra được những nhân tố xã hội-ngôn ngữ quan trọng tác động trực tiếp đến sự biến đổi của tiếng Việt nói chung và từ vựng-ngữ nghĩa tiếng Việt nói riêng giai đoạn 1900-1930.

3.2. dựa vào số liệu 3000 đơn vị từ ngữ đã thống kê được và sự phân tích các tư liệu cụ thể, luận án đã khẳng định một cách có sức thuyết phục rằng ba mươi năm đầu thế kỷ XX, từ vựng tiếng Việt phát triển bằng hai con đường cơ bản là:

- a. Con đường vay mượn từ.
- b. Con đường cấu tạo và phát triển ý nghĩa mới của từ.

3.3. Trong con đường vay mượn từ, số từ ngữ vay mượn từ tiếng Hán chiếm khoảng 97%, từ vay mượn từ tiếng Pháp chỉ có khoảng 3%.

3.4. Trong sự phát triển từ vựng bằng con đường cấu tạo và phát triển ý nghĩa mới của từ, con đường cấu tạo từ chiếm ưu thế hơn, còn con đường phát triển nghĩa mới của từ bị hạn chế hơn. Dựa trên các cứ liệu đã thống kê được, 30 năm đầu thế kỷ XX, có ba loại thành tố tham gia vào chu trình cấu tạo từ: các thành tố Việt, các thành tố mượn Hán và các thành tố mượn Pháp. Các thành tố mượn Hán chiếm ưu thế nhất trong việc tham gia vào chu trình cấu tạo từ. Đặc biệt là cấu tạo các từ ngữ đa âm tiết biểu thị các khái niệm trừu tượng thuộc lĩnh vực chính trị-xã hội.

3.5. Luận án đã chỉ ra rằng cấu tạo từ ngữ giai đoạn 1900-1930 gồm hai mô hình cơ bản: mô hình cấu tạo từ ghép hội nghĩa và mô hình cấu tạo từ ghép phân nghĩa. Trong đó, mô hình cấu tạo từ ghép phân nghĩa chiếm ưu thế hơn.

3.6. Qua việc miêu tả các kiểu cấu tạo từ, sự phân chia lớp từ mượn Hán và mượn Pháp thành các nhóm dựa vào nghĩa của chúng, luận án đã làm nổi rõ được màu sắc lịch sử của các đơn vị từ ngữ mới xuất hiện. Đặc biệt, luận án đã phát hiện nhiều từ ngữ mới đa âm tiết, được cấu tạo bởi các thành tố thuần Việt để chỉ các khái niệm thuộc lĩnh vực tự nhiên, kỹ thuật: *dây đánh thăng bằng, hình nhiều cạnh, đường thẳng đứng thước thợ, đường ngang hàng (song song)...*

3.7. Luận án cũng đã chỉ rõ 3 phương thức cơ bản để Việt hoá các từ gốc Pháp là *cấu trúc lại âm tiết, thêm thanh điệu và thay đổi một số âm* để các từ gốc Pháp, khi nhập vào hệ thống từ vựng tiếng Việt, có cách cấu âm giống tiếng Việt.

3.8. Với những cứ liệu đã thống kê được, luận án sẽ cung cấp một nguồn tư liệu đáng kể cho các công trình nghiên cứu tiếp theo về sự phát triển của tiếng Việt.

3.9. Kết quả của luận án sẽ đóng góp một phần nhỏ vào việc nghiên cứu lịch sử phát triển của từ vựng-ngữ nghĩa tiếng Việt.

Chữ ký của người hướng dẫn

Hà Nội, tháng 4 năm 2002

GS.TS. Lê Quang Thiêm

NCS. Trần Nhật Chính